

Skuteczność umowy o arbitraż

Wstęp

Wzrasta świadomość społeczna o istnieniu i możliwości wykorzystania alternatywnych metod rozwiązywania sporów, w tym arbitrażu. Świadczą o tym m.in. badania przeprowadzone przez Queen Mary, University of London i PriceWaterhouse Coopers LLP w 2008 r., które wskazują, że liczba spraw rozpatrywanych przez instytucjonalne sądy arbitrażowe rośnie. Niemniej jednak pozasądowe sposoby rozwiązywania sporów wymagają dalszej popularyzacji. Postulat taki został także zawarty w raporcie analitycznym Komisji Wspólnot Europejskich (tzw. Zielona Księga w sprawie alternatywnego rozwiązywania sporów w prawie cywilnym i handlowym z 2002 r.).

Zwraca się uwagę, że sądy arbitrażowe – ze względu na niezależność od państwa – są neutralne i pozwalają na poufne rozpoznanie sprawy. W konsekwencji traktuje się je, jako najwłaściwsze forum do rozstrzygania sporów w globalnym obrocie gospodarczym. Zakładając, że tendencja do zacierania się granic w obrocie gospodarczym zostanie utrzymana, arbitraż – jako sposób rozwiązywania sporów – będzie wybierany coraz częściej przez wszystkie podmioty prawa.

Podstawą do orzekania dla sądu polubownego jest umowa o arbitraż. Należy uznać, że skutecznie zawarta będzie umożliwiała sądowi polubownemu ostateczne rozstrzygnięcie sporu i ograniczy możliwość uchylecia wyroku sądu polubownego, odmowy jego uznania, albo stwierdzenia wykonalności. Ocenie podlegać będzie zatem, kto i w jakiej formie zawrze umowę o arbitraż oraz czego będzie dotyczyła. Przedmiotem opracowania będzie analiza tych warunków na podstawie aktualnego stanu prawnego w Polsce. Rozważania uzupełnione zostaną opiniami doktryny polskiej i zagranicznej oraz orzecznictwa, a aktualne rozwiązania prawne porównane do tych sprzed nowelizacji z 2005 r. (wprowadzającej do Kodeksu postępowania cywilnego część piątą dotyczącą arbitrażu) a także do ujednoczonego prawa z zakresu arbitrażu (tzn. Konwencji o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych oraz ustawy modelowej o międzynarodowym arbitrażu handlowym). Zasygnalizowany zostanie także kierunek rozwoju prawa arbitrażowego. Daje się zaobserwować dużą ostrożność albo wręcz nieufność polskiego ustawodawcy do sądownictwa polubownego.

Świadomie zrezygnowano z omówienia skutków, jakie niesie ze sobą zawarcie umowy o arbitraż, uznając, że nie wpływają one na skuteczność dokonanej wymiany oświadczeń woli.

Praca oparta jest na opracowaniach mających charakter podręczników i monografii w zakresie sądownictwa polubownego i międzynarodowego arbitrażu handlowego.

Ze względu na to, że w wielu z omawianych problemów nie wypracowano jeszcze jednolitego stanowiska, podstawą rozważań będą artykuły i krótsze opracowania poszczególnych autorów.

Choć tradycyjnie ustawodawstwo polskie posługuje się pojęciem „zapis na sąd polubowny”, to w konwencjach międzynarodowych używany jest zwykle termin „umowa o arbitraż”. Jak wskazuje *M. Tomaszewski*, powyższe określenia są w zasadzie równoznaczne¹, dlatego w pracy będą stosowane zamiennie.

Artykuł składa się z czterech rozdziałów. Pierwszy określa ogólny zarys problematyki dotyczącej charakteru prawnego zapisu na sąd polubowny i jego związku z umową główną. Uznano, że omówienie poruszanych tu zagadnień będzie stanowić punkt wyjścia do dalszych rozważań, w szczególności w zakresie Rozdziałów II i III. Rozdział drugi traktuje o wymaganiach formalnych umowy o arbitraż zarówno w prawie polskim jak i Konwencji o uznawaniu i wykonywaniu zagranicznych orzeczeń arbitrażowych oraz ustawie modelowej o międzynarodowym arbitrażu handlowym. Rozdział trzeci stanowi analizę zdolności arbitrażowej podmiotów. Rozważania będą dotyczyć zależności między charakterem prawnym umowy arbitrażowej a zdolnością arbitrażową oraz poszczególnych kategorii podmiotów prawa prywatnego i publicznego. Ostatni rozdział stanowi próbę omówienia problematyki zdatności arbitrażowej i jej związku ze zdatnością ugodową. W zakończeniu zostaną zebrane wnioski wynikające z omówionych zagadnień.

Praca uwzględnia stan prawny na moment jej zakończenia, tj. na 1.5.2010 r.

I. Charakter prawny i odrębność umowy o arbitraż

Zapis na sąd polubowny uznaje się za tzw. umowę procesową, zaliczając do tego katalogu umów również umowy prorogacyjne i derogacyjne, a także umowy dowodowe². Słowem wstępu konieczne jest omówienie dwóch problemów. Po pierwsze, zasadne jest określenie charakteru prawnego zapisu na sąd polubowny, pozwalające na określenie czy normy prawa cywilnego należy stosować wprost, czy odpowiednio. Po drugie, należy odpowiedzieć na pytanie, jaka jest zależność umowy o arbitraż i umowy głównej a w konsekwencji czy negatywne skutki związane z umową główną wpłynąć będą w jakikolwiek sposób na zapis na sąd polubowny.

1. Teorie charakteru prawnego

Odnosnie do charakteru prawnego zarówno samej instytucji arbitrażu, jak i umowy o arbitraż można spotkać w literaturze bardzo rozbieżne opinie. Uznaje się istnienie czterech teorii: materialnoprawnej, procesowej, mieszanej i *sui generis*. Niektórzy autorzy

¹ *M. Tomaszewski*, Umowa o arbitraż, [w:] *A. Szumański* (red.), System Prawa Handlowego, t. 8: Arbitraż handlowy, Warszawa 2010, s. 267.

² *E. Marszałkowska-Krześ* (red.), Postępowanie cywilne, Warszawa 2008, s. 606 oraz *Ł. Błaszczak, M. Ludwik*, Sądownictwo polubowne (arbitraż), Warszawa 2007, s. 82.

Więcej informacji na stronie wydawcy

<http://www.ksiegarnia.beck.pl/adr-arbitraz-i-mediacja/id3398,ADR-Arbitraz-i-Mediacja-kwartalnik.-Prenumerata-2010.html>